

Fenomén sériového vraha na příkladu příběhu Jeffreyho Dahmera

BcA. Tomáš Mokroluský

Diplomová práce
2023



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Audiovize

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **BcA. Tomáš Mokrolusky**
Osobní číslo: **K20106**
Studijní program: **N0211P310005 Teorie a praxe audiovizuální tvorby**
Studijní obor: **Produkce**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **1. Teoretická část:
Fenomén sériového vraha na příkladu příběhu
Jeffreyho Dahmera
2. Praktická část:
Produkce audiovizuálního díla (vyrobeného v systému řízené výroby FMK) v
minimální délce 20 min, ve výstupní kvalitě uvedené ve Výrobní knize AAV.**

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:

Rozsah práce: minimálně 30 normostran textu bez započítání obsahu, rejstříku a obrazových příloh.
Formální podoba: Jednotná formální úprava teoretické části práce, její uložení a zpřístupnění se řídí aktuální verzí příslušné směrnice rektora. Student odevzdává 1 ks fyzické (tištěné) práce v pevné vazbě. Tištěná verze práce obsahuje originální „Zadání DP/BP“ včetně příslušných podpisů a studentem podepsané Prohlášení o původnosti práce. Práce v elektronické podobě obsahuje nascanované „Zadání DP/BP“ se všemi formálními náležitostmi a také nepodepsané Prohlášení studenta o původnosti práce. Plný text elektronické verze ve formátu PDF/A a případné přílohy (zkomprimované do jednoho zip souboru) student odevzdá nahráním do IS/STAG a do příslušné složky na NAS-AAV (viz níže).
Pokyny k vypracování: prostudujte a analyzujte dostupné materiály z profesního hlediska a formulujte závěry a získané vědomosti do podoby akademického/odborného textu.

2. Praktická část:

Přípustné varianty praktické části:

- 1) Produkce audiovizuálního díla (vyrobeného v systému řízené výroby FMK) v minimální délce 20 minut, ve výstupní kvalitě uvedené ve Výrobní knize AAV.
- 2) Produkce souboru audiovizuálních děl oficiálně schváleného před odevzdáním Výrobní komisí ateliéru Audiovizuální tvorba, ve výstupní kvalitě uvedené ve Výrobní knize AAV.
- 3) Převod zadaného literárního scénáře celovečerního hraného filmu do technického scénáře (pojmenování obrazu – číslo, počet záběrů, délka, označení prostředí, určení doby děje, roční období, počasí apod.) Varianta musí být schválena před odevzdáním Výrobní komisí ateliéru Audiovizuální tvorba.

Požadované materiály praktické části (var. 1 a 2):

- a) Upoutávka, teaser či trailer na předložené audiovizuální dílo (var. 1 a 2).
- b) Pisemná explikace z pohledu dané specializace. Minimální rozsah 2 normostrany (var. 1, 2, 3).
- c) Anotace (var. 1, 2, 3).

- d) Technický scénář (var. 1).
- e) Štábová listina (var. 1, 2, 3).
- f) Grafický návrh bookletu: PDF/AI, CMYK, 300dpi, texty v křivkách (var. 1, 2).
- g) Návrh filmového plakátu formát 70x100: PDF/AI, CMYK, 300dpi, texty v křivkách (var. 1).
- h) Vyplněné a předané formuláře pro OSA, NFA (var. 1, 2).
- i) Soubor, který obsahuje (var. 1, 2):

- Případovou studii o realizaci praktické části ve všech fázích výroby v rozsahu 2 normostrany,
- dialogovou listinu,
- synopsi (česky i anglicky) minimální rozsah 15 řádků, jen digitální verze,
- distribuční záměr,
- technický scénář,
- rozpočet filmu,
- štábovou listinu,
- natáčecí plán,
- denní dispozice,
- denní zprávy,
- seznam uzavřených smluv,
- vyúčtování filmu,
- ohlasy na film v tisku a další dle dispozic vedoucího práce.

Požadované materiály praktické části (var. 3):

Rozbor technického scénáře:

- Obsah – přehledné číslování stran celé práce,
- produkční úvaha nad realizací, předpokládaná technologie realizace, marketingová a distribuční strategie (do 5 normostran),
- scénosled,
- složky technického scénáře,
- technické listy (obsazení, podle motivů a prostředí, lokace),
- harmonogram projektu,
- natáčecí plán,
- plán postprodukce,
- rozpočet,
- finanční plán.

Výstupy: technický scénář, rozbor technického scénáře

Doporučené nástroje: excel/word, Movie Magic Scheduling/Budgeting, Gorilla

Všechny odevzdávané materiály musí splňovat vnitřní technické normy dle Výrobní knihy AAV pro odevzdávání prací a musí být řádně popsány (jméno, název, logo fakulty, formát, rozlišení). Součástí závěrečné práce je vytištěný a podepsaný formulář "Údaje o diplomové práci studenta".

Uložení na NAS:

Ve složce na NAS-AAV, označené „Bakalářská / Magisterská práce“ uložte:

1. Teoretickou práci ve formátu PDF/A a případně přílohy (zkomprimované do jednoho zip souboru) dle specifikací výše.
2. Vytvořte podsložku Praktická práce, která bude obsahovat materiály části a- i. Řádně nazvaný film/absolventské dílo odevzdávejte ve formátech splňujících vnitřní technické normy AAV pro odevzdávání prací.
3. Vytvořte podsložku s názvem Katalog, která bude obsahovat "Podklady pro katalog FMK UTB ve Zlíně": 10 kusů obrazové dokumentace praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní e-mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

J. Morton, Robert, *Serial Murder: Multi-Disciplinary Perspectives for Investigators*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2011. 70 s. ISBN 1468096311.

BORDWELL, David a THOMPSONOVÁ, Kristin. *Umění filmu: Úvod do studia formy a stylu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Akademia múzických umění, 2011. 639 s. ISBN 978-80-7331-217-6.

MONACO, James. *Jak číst film: svět filmů, médií a multimédií: umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha: Albatros, 2004. Albatros Plus. ISBN 80-00-01410-6.

GILES, David. *Psychologie médií*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 185 s. ISBN 978-80-247-3921-2

Vedoucí teoretické části: **Mgr. Jana Bébarová**
Ateliér Audiovize

Vedoucí praktické části: **Mgr. Viktor Mayer**
Ateliér Audiovize

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **19. května 2023**



Mgr. Josef Kocourek, Ph.D.
děkan

MgA. Irena Kocí, Ph.D.
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 1. prosince 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 13. 05. 2023

Jméno a příjmení studenta: Tomáš Mokroluský

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem Fenomémem sériového vraha na příkladu příběhu Jeffreyho Dahmera. Ústředním seriálem pro rozbor je Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera. Hlavní cíl je popsat, proč diváka fascinuje sériový vrah na obrazovkách a jak s ním tvůrci pracují. Práce je postavena na rozborů seriálu, filmu a dokumentu a sběru dat z internetových a mediálních zdrojů.

Klíčová slova: Jeffrey Dahmer, Dahmer, sériový vrah, vraždy, seriál, Netflix

ABSTRACT

The diploma thesis deals with The phenomenon of a serial killer using the example of Jeffrey Dahmer's story. The central series for analysis is "Monster: The Jeffrey Dahmer Story." The main goal is to describe why viewers are fascinated by serial killers on screens and how creators work with them. The thesis is based on the analysis of the series, film, and documentary, as well as the collection of data from internet and media sources.

Keywords: Jeffrey Dahmer, Dahmer, a serial killer, murders, serial, Netflix

Touto cestou bych rád upřímně poděkoval vedoucí mé práce Mgr. Janě Bébarové. Děkuji za její pečlivost a nápomoc, ale také za její trpělivost a zkušenosti, které pro mě po celou dobu studia byli velice přínosné v rámci lásky k audiovizuální tvorbě.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	12
2 FENOMÉN SERIÁLOVÉHO VRAHA NA TELEVIZNÍCH OBRAZOVKÁCH	13
2.1 FENOMÉN.....	13
2.2 SÉRIOVÝ VRAH NA TV OBRAZOVKÁCH VE 21. STOLETÍ.....	14
2.2.1 Vyobrazení vraha.....	19
2.3 FASCINACE POSTAVOU ANTAGONISTY	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
3 MONSTRUM: PŘÍBĚH JEFFREYHO DAHMERA	25
3.1 ZÁPLETKA SERIÁLU	25
3.2 JEFFREYHO VYOBRAZENÍ	27
3.3 OHLASY	29
4 MY FRIEND DAHMER	32
4.1 JEFFREY VE FILMU	33
4.2 KOMPARACE FILM VS. SERIÁL	35
5 ROZHOVORY SE ZABIJÁKEM: JEFFREY DAHMER	36
5.1 JEFFREY V DOKUMENTU.....	36
5.2 KOMPARACE DOKUMENT VS. SERIÁL	37
ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ONLINE ZDROJŮ	41
SEZNAM AUDIOVIZUÁLNÍCH ZDROJŮ	42
SEZNAM OBRÁZKŮ	43

ÚVOD

Má diplomová práce s názvem *Fenomén sériového vraha na příkladu příběhu Jeffreyho Dahmera* se bude zabývat způsoby, jakými je v audiovizuálním díle prezentovaná postava vraha. Konkrétně na seriálu, který vznikl pro streamovací platformu Netflix – *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera* od tvůrce Ryana Murpyho¹ a Iana Brennana. Seriál o skutečném příběhu Jeffreyho Dahmera se stal okamžitou televizní a internetovou senzací. Zaměřil se na život a činy jednoho z nejznámějších sériových vrahů v americké historii. Dahmer se proslavil tím, že zabil a mrzačil těla svých obětí, což vyvolalo velké rozhořčení a hrůzu mezi veřejností. Seriál zobrazuje jeho život od dětství až po jeho uvěznění a reflektuje, jak se v průběhu let vyvíjelo jeho chování a myšlení. *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera* je příklad seriálu, který ukázal, jak sympaticky nebezpečně může působit vrah na televizních obrazovkách.

Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera jsem se rozhodl pro svojí magisterskou práci vybrat, protože mě fascinuje, jak se publiku může vrah během několika málo epizod dostat pod kůži. Seriál o Jeffreyem Dahmerovi mě zaujal hlavně tím, že se zabývá skutečným případem sériového vraha, což mi dává možnost zkoumat motivace postavy s reálným předobrazem. Kromě toho mě zajímá způsob, jakým seriál přibližuje život sériového vraha a snaží se pochopit, co ho přivedlo k jeho strašným činům. Dále mě zajímá, jaké rozvířil mediální a veřejné reakce a jaký vliv měl na společnost a na rodiny Dahmerových obětí.

Věřím, že tato témata jsou důležitá a mohou pomoci pochopit, jak společnost reaguje. Televizní postava vraha totiž může mít velký vliv na naše myšlení a pocity. Když sledujeme televizní seriál nebo film, vytváříme si představy o tom, jaký je vrah a proč se rozhodl vraždit. Tyto představy mohou ovlivnit naše názory na vraždy a na to, jak bychom se zachovali v podobné situaci. Kritické reakce seriál vyvolal u rodin obětí, které Dahmer zavraždil. Někteří z nich se obrátili na tvůrce se znechucením, jakým způsobem byly zobrazeny jejich příběhy a jak byla památka jejich zesnulých členů zneuctěna. Mnoho z nich tvrdilo, že nikdo z tvůrců s nimi nekonzultoval jejich příběhy a nebral v úvahu jejich pocity a potřeby. Tvůrci seriálu byli kritizováni za to, že se neobtěžovali zajistit, aby byly části příběhu s rodinami obětí konzultovány a aby byly jejich pocity a potřeby brány v úvahu při vytváření seriálu. Mnozí kritici tvrdili, že seriál se zaměřoval spíše na senzaci než na

¹ Ryan Murphy je americký režisér, který je známý pro své provokativní a inovativní televizní seriály, které se často zabývají tématy jako homosexuální identity a vraždy. Jeho seriály jsou často oceňovány pro svůj odvážný přístup k těmto tématům a za to, že se odváží zobrazovat postavy homosexuálů a LGBT komunity bez předsudků.

zobrazení pravdivého a citlivého příběhu o obětech a jejich rodinách. Rodiny obětí vyjádřily své rozhořčení nad tím, jak byly příběhy týkající se jejich zesnulých příbuzných zobrazeny. Věří, že se tvůrci seriálu neobtěžovali zajistit, aby byly jejich potřeby a pocity brány v úvahu. Navzdory tomu se seriál stal jednou z událostí sezóny. Díky fascinujícímu zobrazení skutečného příběhu a vysoce kvalitní produkci přitáhl pozornost médií.

1.1 Obrácený vzorec? Proč ne.

Mnoho tvůrců seriálů o vraždách se snaží zaujmout diváky a překvapit je příběhem, který je odlišný od očekávání. V tomto smyslu může být zajímavé, když by tvůrci seriálu otočili vzorec příběhu a vrah je nyní zabit svou obětí. Například ve filmu *Tenkrát v Hollywoodu* (2019, *Once Upon a Time in Hollywood*) od Quentina Tarantina se vrahové nakonec nedostanou k tomu, aby mohli zabít herečku Sharon Tate a její přátele, kteří jí dělali daný večer společnost, ale místo toho jejich vrahy zabije fiktivní osoba kaskadéra Cliffa. Můžeme si říci, že příběh skončil dobře.

Tento způsob vyprávění příběhu může být pro diváky velmi překvapivý a zajímavý, protože se odchyluje od toho, co by se dalo očekávat. Navíc to může být zajímavé také z hlediska toho, jak se mění osud postav v příběhu. Kdyby se totiž vrah nedostal ke své oběti, mohl by se celý osud postav v příběhu změnit, což by divákům poskytlo jiný pohled na dění. Je ale třeba mít na paměti, že tvůrci seriálů o vraždách často chtějí, aby příběh byl co nejuvěrohodnější a aby odpovídal skutečnosti. V takovém případě může být těžké otočit vzorec příběhu a vyprávět příběh, který je odlišný od toho, co se děje ve skutečnosti.

1.2 Práce s tématem

V úvodu mé magisterské práce se okrajově budu věnovat všeobecnému přehledu k tématu zobrazování vrahů v televizních seriálech a filmech. V tomto směru se zaměřím hlavně na 21. století. Cílem tohoto přehledu bude poskytnout čtenářům kontext a umožnit jim lépe pochopit, co je tématem mé práce. V této části se zaměřím na reflexi historie zobrazování vrahů v televizních seriálech a filmech s cílem najít první seriál/film, který vyvolal kontroverzi kvůli zobrazení vraha. V této části se rovněž dotknu toho, jak k nám sériový vrah vstupuje přes obrazovky až do současnosti.

V analytické části se budu zabývat konkrétním seriálem, a to *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera*, který jsem si pro studii zvolil. Cílem bude poskytnout komplexní pohled na osobu Jeffreyho Dahmera v audiovizuální podobě. V analýze postavy a prezentace Jeffreyho Dahmera budu kromě zmíněného desetidílného seriálu využívat vedle ještě další

dvě různá díla, a to film *My Friend Dahmer* (2017, Marc Meyers) a dokument *Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer* (2022, Joe Berlinger). Tyto tři díla budou pro mou analýzu postavy a prezentace Jeffreyho Dahmera velmi užitečná, protože poskytují různé pohledy na jeho život a chování a umožní mi získat co nejkompresnější přehled o této postavě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 FENOMÉN SERIÁLOVÉHO VRAHA NA TELEVIZNÍCH OBRAZOVKÁCH

Filmy i seriály jsou často kritizovány za to, že tíhnou k oslavování vrahů místo k jejich odsuzování. Tento trend je zřejmý napříč žánry – od krimi po horory, kde se vrazi stávají hrdiny nebo antihrdiny, kteří jsou sympatičtí divákům. Někteří lidé tvrdí, že takové pojetí vrahů ve filmech může mít negativní vliv na mladé diváky, kteří mohou vnímat takové postavy jako vzory k následování. Navíc může takové pojetí vrahů vést k snížení citlivosti diváků k násilí a kriminalitě, když se jim předkládá jako něco "cool" nebo romantického. Když se v roce 2019 v kinech začal promítat film *Joker*, někteří diváci byli v obavách z návštěvy kina kvůli tragické události z roku 2012, kdy se v kinech v Aurora v Coloradu střílelo na diváky při premiéře filmu *Batman: Temný rytíř povstal* (Christopher Nolan). Během tohoto incidentu zemřelo dvanáct lidí a dalších několik desítek bylo zraněno. I když maskovaný vrah nebyl oblečen jako Joker, silná fáma vyvolala strach z inspirace postavou, obavy z napodobitelů a uvědomění si rizika, které mohou některé filmy negativně přinést. A je bohužel pravdou, že v některých případech se vrazi inspirovali v konkrétních filmech nebo televizních pořadech a snažili se napodobit scény násilí, které v nich viděli. Tyto televizní filmy a seriály často zobrazují krvavé scény a vraždy, které mohou být pro některé povahově slabší diváky velmi působivé.

I když mohou seriály o vraždách mít negativní dopad na některé diváky, je třeba uznat, že tyto seriály mohou mít i své dobré stránky. Mohou přispět k většímu povědomí o problematice vražd a mohou upozornit na to, jakými metodami se vraždy vyšetřují. To může pomoci k tomu, aby se daný čin už nikdy neopakoval, nebo aby se příště podařilo lépe vyšetřit a potrestat pachatele.

Je důležité, aby filmy/seriály zobrazovaly i důsledky vražd a nezaměňovaly je za beztrestné a romantické činy. Místo toho by měly odsuzovat vraždy a ukazovat je jako špatné bez jakékoliv tolerance.

2.1 Fenomén

Slovo fenomén je používáno od pradávna a je součástí našeho jazyka. Jak už bylo v předchozím odstavci zmíněno, je nepopíratelné, že fenoménem dnešní doby se stalo oslavování vrahů v televizních seriálech. Je téměř nemožné se pozastavit u televizní obrazovky a nevidět v programu alespoň jeden seriál, který se zabývá životem a činy sériového vraha. A co je nejzajímavější, diváci to milují.

Slovo "fenomén" může být použito k popisu něčeho, co je velmi populární nebo úspěšné, a to platí i pro televizní seriály. Když se televizní seriál stane fenoménem, znamená to, že se stal velmi oblíbeným mezi diváky, a že o něm mluví lidé na sociálních sítích, v médiích a v každodenním životě. Souzní s postavami a často mají pocit, že se stávají postavami zhlédnutého snímku.

Fenomén televizního seriálu může být způsoben různými faktory, jako je například napínavý příběh, vysoce kvalitní produkce nebo paměťhodné herecké výkony, které jsou později oceněny prestižními cenami. Může to také být způsobeno tím, že seriál odráží aktuální společenské téma nebo trend, což způsobí, že se stane více relevantním pro diváky. Toto všechno přináší také velký vliv na společenskou kulturu / subkulturu a mohou mít vliv na to, jak lidé vnímají určité téma. Dále podívání může ovlivnit to, jak se lidé oblékají, zde je dobrým příkladem seriál *Přátelé* (1994, David Crane, Marta Kauffman) nebo jaké účesy nosí, pokud jsou inspirováni postavami, jenž v seriálu vystupují.

Zmíněné slovo subkultura v předchozím odstavci je pro fenomén důležité. V audiovizuálním prostředí jeden z aspektů vzniku fenoménu tvoří fanoušci seriálů, kteří často tvoří určitou subkulturu, která se vyznačuje vášnivým zájmem o daný seriál a spojením s ostatními fanoušky. Tito fanoušci se často scházejí na fórech nebo sociálních sítích, kde diskutují o svých oblíbených seriálech a sdílejí své názory a teorie. Subkultura fanoušků seriálů může být velmi různorodá a zahrnovat lidi všech věkových kategorií a různých sociálních skupin. Její členové jsou spojeni společným zájmem o daný seriál. I když se subkultura fanoušků seriálů může zdát někdy přehnaná nebo nadměrně vášnivá, pro mnoho lidí je tato komunita důležitým zdrojem podpory a přátelství a přispívá k jejich celkovému životnímu zážitku.

K úvodu fenoménu seriálů o vraždách v 21. století lze napsat, že je způsoben napínavým žánrem, univerzálním tématem a snadným (i když samozřejmě ne ve všech případech) zpracováním pro televizní společnosti. Jde o napínavý žánr, který dokáže udržet pozornost diváků po celou dobu. Divák doslova hltá epizodu za epizodou a po celou dobu hádá, jak zápletka nakonec dopadne. Záhady kolem vražd a hledání vraha jsou pro mnoho lidí velmi zajímavé a napínavé, a proto se na ně rádi dívají.

2.2 Sériový vrah na TV obrazkách ve 21. století

V první řadě je potřeba si krátce definovat, co nebo kdo je sériový vrah. V jednoduché definici tuto postavu lze popsat jako nebezpečného člověka, který se pohybuje ve společnosti a je schopen páchat vraždy lidí po sobě jdoucím pořadí, často v krátkém časovém úseku.

Abych se mohl zabývat základním přehledem sériového vraha na TV obrazovkách ve 21. století je potřeba se podívat částečně do kinematografické historie, jaký první výrazný snímek, kde vystupuje sériový vrah a stává se důležitým aspektem příběhu.

Mezi první výrazné snímky, kde se nám objevuje tzv. sériový vrah, i když v expresionistické podobě, může být bráno dílo *Kabinet doktora Caligariho* od režiséra Roberta Wieneho. Tento film byl natočen v roce 1920 a je považován za klíčové dílo éry filmového expresionismu. Pokud se přesuneme z 20. let do 30. let, snímek, který rezonoval mezi diváky, byl *Vrah mezi námi* (1932, Fritz Lang). Tento film pojednávající o vrahovi, který zabíjí malé děti, byl velmi úspěšným a působivým thrillerem pro svou dobu. Zároveň byl velmi šokující pro diváky a vyvolal velkou kontroverzi kvůli temnému tématu a měl velký vliv na žánr hororu a thrilleru.

V minulosti byli lidé při sledování filmů, které je děsily, schopni utéci z kina. Někteří lidé byli tak zneklidnění a vyděšení z toho, co viděli, že se rozhodli opustit kino a utéct pryč, natolik silné emoce to u nich vyvolalo.

Ve 40. letech byl populární noir film. Mnoho filmů v žánru film se soustředilo na temné a často drsné příběhy o vraždách a kriminálních aktivitách. Ženy v těchto filmech často hrály významné role jako femme fatales, záhadné a nebezpečné, které přitahovaly hlavního hrdinu do nebezpečí a intrik.

Pokud se posunu v době a budu pokračovat v základním výčtu směrem k současnosti, nelze opomenout *Psycho* a *Mlčení jehňátek*. Oba to jsou významné snímky, které skutečně ovlivnily vývoj charakteristik postav vrahů v kinematografii. *Psycho* (1960, Alfred Hitchcock) představilo divákům jednu z nejznámějších vražedných postav v historii filmu – Normana Batese. Norman byl sympatický mladý muž, který vedl hotel, ale měl také rozštěpenou osobnost. Tento film představil nový typ postavy vraha – člověka, který se zdá být „normální“, ale v jeho hlavě vřou myšlenky a je schopný vraždit. *Mlčení jehňátek* (1991, Jonathan Demme) též představilo sérii vražd. Oba tyto snímky přinesly nové a unikátní pohledy na postavy vrahů a ovlivnily tak vývoj charakteristik vrahů v dalších filmech. Světová kinematografie obsahuje mnoho snímků, kde nám vystupuje postava sériového vraha, a celý výčet by byl těžké obsáhnout do jedné práce a ani to není ambicí tohoto textu.

V této části bych nerad opomenul československou kinematografii, která se v oblasti sériových vrahů rozhodně neztrácí v porovnání s těmi světovými. Československá kinematografie má bohatou historii a v průběhu let se zrodily mnohé úspěšné filmy, které se tématem sériových vrahů zabývaly. Dva příklady z mnoha dokazují, že československá kinematografie je schopná vytvářet napínavé a zajímavé filmy o sériových vraždách, které

jsou rovnocenné těm světovým. Dva níže zmíněné filmy jsou nesmírně působivé a dodnes mohou děsit diváky svou hrůzostrašností a realistickým znázorněním vražedných činů: *Smrt stopařek* (1979, Jindřich Polák) a *Černá punčocha* (1986, Otakar Fuka).²

Dnes je mnohem snazší než kdy dříve zažít napětí a strach z pohodlí vlastního domova díky streamovacím službám jako je Netflix, Prime Video, HBO Max, Disney+ a z České republiky to je pak například Voyo stanice TV Nova. Tyto služby nabízejí širokou škálu filmů a televizních pořadů, včetně řady seriálů o sériových vrahů.

Velkou popularitu mezi diváky v televizní seriálovém zaměření vyvolat seriál *Dexter* (2006. James Manos Jr., Clyde Phillips), který v roce 2021 odvysílal desátou sérii. Za zmínku stojí, že *Dexter* je fascinujícím příkladem toho, jak se mohou pod sympatickou tvář hlavního hrdiny skrývat temné a zlé motivace. A přesně tohle je stěžejní pro Jeffreyho Dahmera. Série *Dexter* sklidila mnoho pozitivních reakcí a oblíbenost si mezi diváky drží dodnes. Dexter se stal velice znám jako televizní fiktivní sériový vrah 21. století. Jeho příběh se točí kolem jeho života jako forezního experta na krev na policejním oddělení a jeho nočního života jako anonymního vraha. U tohoto seriálu nám také vzniká otázka, jak vlastně hlavní postavu hodnotit a jaký mu přidělit status. Je to antagonist? Je to hlavní padouch? Je to necitný vrah, pokud zabíjí zločince, kterým se podařilo utéct spravedlnosti? V tomto případě je to hlavně vlastní interpretace diváka, který se stále stává více aktivním.

Od fiktivní postavy se přesunu k reálnému předobrazu – k napínavé osmidílné sérii na Netflixu *Had* (The Serpent, 2021, Hans Herbots, Tom Shankland). Jedná se o typ seriálu velice podobného vybranému Jeffreyemu Dahmerovi. Při sledování podívaná vyvolá silné emoce a nutkání zasáhnout do děje. Toto je známé jako para-social engagement nebo para-social relationship.proces. Tzn. uživatelé médií mohou vytvářet parasociální vztahy s celebritami, hranými fiktivními postavami, s osobami ze sociálních médií, animovanými postavami a jakoukoli jinou postavou, se kterou se setkají prostřednictvím médií, filmů, televizních pořadů, podcastů, rozhlasových diskusních pořadů nebo platform sociálních médií.³ V případě seriálu *Had* je to divácká angažovanost z gauče, kdy cítí silně emocionálně investování například s postavami, se kterou se identifikují. To může způsobit, že divákům se dostaví pocit, jako by chtěli zasáhnout do děje, aby pomohli postavám nebo je zachránili,

² ŠRAJER Martin, Vraždy po našem. Československé filmové detektivky II [online]. Filmový přehled, 2017. Dostupné: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/vrazdy-po-nasem-ceskoslovenske-filmove-detektivky-ii>

³ VINNEY, Cynnthia, What Is a Parasocial Relationship? [online]. Verywellmind, 2022. Dostupné z: <https://www.verywellmind.com/what-is-a-parasocial-relationship-5210770>

i když vědí, že to je jen pouhá fikce. Je možné, že sledování může u některých lidí vyvolat pocity úzkosti nebo paranoiu. Tento seriál je „smutným odkazem zmařených snů o velkém dobrodružství, které bezcitný vrah proměnil v poslední a trýznivou noční můru.“⁴ Postava sériového vraha jménem Charles Sobhraj byl znám jako tzv. Bikini Killer, který spadá do případu v prostředí v jihovýchodní Asii. Mrazivý příběh se odehrává v 70. letech 20. století, kdy Sobhraj zavraždil řadu mladých turistů v Asii, kteří přicestovali ze západu. Máme zde postavu sympatického muže (zmíněného Sobhraja), ale také jeho částečného komplice, sympatickou dívku, s pěknou tváří Marie-Andrée (více o zobrazení těchto postav v následující kapitole). Tragický a smutný příběh je založen na skutečných faktech, díky čemuž je tato série působivá a dobře prochází všemi událostmi. Pomocí postupného odkrývání je divák nucen sledovat příběh až do konce, aby věděl, co se stane. I když to přináší nepříjemnost, pocit paranoie a stoupající strach z toho, co se stane, když si divák uvědomí, že pro oběti je příliš pozdě. Děj zachycuje skvěle atmosféru, přináší neobvyklé prostředí v jihovýchodní Asii a výrazné herecké výkony. Hodnocení mezi diváky na různých internetových platformách bylo často zmiňováno jako jedna z nejlepších kriminálních show, která za posledních pár let vznikla, a to i navzdory znepokojivým činům Bikinového vraha. Stále ale tady nebyl úplný impuls sociálního hitového boomu jako u Dahmera.

Z počínů české televizní tvorby posledních let lze zmínit několik projektů s tématem sériových vrahů. Mnohdy se jedná o případy z českého prostředí, které nabízejí skutečné vhledy na kriminální činnosti z různých úhlů pohledu. Scénáře seriálů jsou realistické a kritiky/diváky chváleny za to, jak se pracuje například s charaktery postav, případně s další kvalitou, kterou pořad nabízí. Jedním z nich je např. *Případ Roubal* (2021, Tereza Kopáčová), třídílná minisérie z tvorby Voyo, jež sleduje kriminální případ vraha Ivana Roubala.

Jedním z příkladů filmového díla je *Zodiac* (2007, David Finchera), který pojednává o stejnojmenném sériovém vrahovi, který terorizoval USA v 60. a 70. letech. Režisér se snažil se vytvořit realistický zážitek pro diváky, a tak využil skutečné historické události. Jeho snaha o autentičnost je jedním z důvodů, proč se film *Zodiac* stal jedním z nejlepších filmů o skutečných událostech. Kromě toho, že herci měli oblečení podobné obětem Zodiaca, také vystihl dobovou atmosféru. „Mnohdy to celé vypadá mnohem víc jako

⁴ VOPELKA, Jakub, Seriálový hit zobrazuje lýtý hon na nepolapitelného vraha turistů, který unikl spravedlnosti celá desetiletí. [online]. Kinobox.cz, 2021. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/clanek/20282-serial-had-zobrazuje-lity-hon-na-nepolapitelneho-vraha-turistu-ktery-unikal-spravedlnosti-cela-desetileti>

dokument nebo jako kdyby sami tvůrci vyšetřovali a netočili hollywoodský film. Fincher totiž získal přístup do policejních složek, ale i do soukromých archivů lidí, kteří případ vyšetřovali nebo zasáhl do jejich životů. Právě díky spolupráci s některými přeživšími oběťmi, které režisérovi dokonale popsaly, co se stalo, jsou některé scény nejen absolutně intenzivní, ale i téměř stoprocentně opravdové. Dokonce i věty, které vrah říká, odpovídají realitě.⁵

Pojem „true crime“ značí příběhy skutečných zločinců a zločinů. Cílem je informovat a přinést faktické pohledy na reálné události. Zde nám vzniká můstek, jak k těmto pořadům můžeme při sledování přistupovat. Je potřeba rozlišit, které náměty jsou fiktivní a jsou pouhým výmyslem tvůrců, scenáristů, a které jsou inspirované nebo založené na skutečných událostech. I když je dílo založené na skutečné události, odchylky od reality se často najdou. Tento rozdíl je důležitý, protože nám pomáhá lépe porozumět tomu, co sledujeme a uvědomit si, že ne všechno, co vidíme na obrazovce, se reálně stalo. Potažmo se můžeme snažit zjistit, co konkrétně je na skutečných událostech založeno a co je vymyšlené. Je také důležité si uvědomit, že i když je něco založené na realitě, tvůrci mohou přidávat dramatické prvky nebo upravovat skutečnost kvůli lepšímu příběhu nebo většímu efektu. Ve filmu a televizi je často zvykem, že postavy jsou směsicí několika různých reálných osob. Tento způsob tvorby postav je právě často vidět u detektivních příběhů.

V dnešní době je filmový divák považován za mnohem odolnějšího vůči faktorům strachu a nechutným, brutálním a drsným scénám, než tomu bylo dříve. Existuje několik důvodů, proč se to tak děje. Za prvé, dnes máme k dispozici mnohem více různých zdrojů informací a zábavy než v minulosti, což znamená, že jsme vystaveni mnohem širšímu spektru obsahů. Zatímco dříve byl film jednou z mála možností, jak se zabavit, dnes máme k dispozici celou řadu různých médií a platforem, jako jsou televize, internet, hry atd. To znamená, že jsme více vystaveni různým typům obsahu. Za druhé, dnešní filmy a televizní pořady jsou technologicky mnohem pokročilejší než ty, které byly k dispozici dříve. To značí, že scény, které byly dříve považovány za děsivé a šokující, dnes mohou působit méně autenticky a méně realisticky. Za třetí, dnes jsme vystaveni mnohem více informacím o různých hrůzostrašných událostech než v minulosti, což nám může pomoci vyvinout si větší odolnost vůči strachovým faktorům. Tvůrci tak mohou být mnohem otevřenější.

⁵ KREJČÍ, Michal. Film vs. realita: Zodiac dokonale těžší z výpovědí svědků, pomohl si jen počítači z budoucnosti [online]. Redakce Prima Zoom, 2020. Dostupné: <https://zoom.iprima.cz/historie/film-vs-realita-zodiac>

2.2.1 Vyobrazení vraha

J důležité rozlišovat, zda je sériový vrah zobrazen v lidské, tedy reálné podobě, nebo je ztvárněn jako vraždícím hororovým monstrem. Tento rozdíl může mít velký vliv na to, jak se na daného vraha díváme a jak nám jeho činy připadají. Pokud je vraždící monstrum zobrazeno jako něco nestvůrného a ne-člověk, může to v nás vyvolat pocit odpudivosti a strachu, ale také nám to může připadat jako něco vzdáleného a nepředstavitelného. Na druhé straně, pokud je sériový vrah zobrazen jako obyčejný, z davu nevyčnívající člověk, může nám to připadat mnohem více děsivé a připomenout nám, že i mezi námi mohou žít lidé s tak temnými myšlenkami a činy. Já se ve své práci věnuju zkoumání osob v reálné lidské podobě. Osoba může být fiktivní, tedy vznikla v hlavě scénáristy. Tyto postavy jsou napsané tak, aby oslovily diváky. Scenáristé používají různé taktiky, jako například charakterizaci nebo dialogy, aby vytvořili postavy, které jsou zajímavé, uvěřitelné a hlavně důvěryhodné. Jedná se o osoby úplně vymyšlené a slouží k dosažení cíle scénáristy. Postavy ale mohou být inspirovány skutečnými lidmi, kdy dochází ke skutečnému ztvárnění reálné osoby.

Pokud se ve filmu nebo v televizním seriálu zobrazuje skutečná osoba, tvůrce se snaží obsadit herce, který bude co nejvíce vizuálně podobný dané osobě. Dále je důležité použít masky (pokud je potřeba), aby byl výsledný efekt co nejpřesnější. Maskéři masky vyrábí z různých materiálů, ať je to latex nebo silikon. Pomocí toho napodobují rysy v obličejí, ale i těla k dosažení co největší podobnosti s původní osobou. Herečce a herci to zároveň pomůže se lépe se vžít do role. Co se může zdát jako tendence, je to, že postavy jsou často ztvárněny pohlednějšími herci, než byly reálné osoby, které hrají. Toto může být často děláno z několika důvodů. Prvním důvodem může být to, že herečky a herci jsou v obecném pohledu společnosti považováni za krásnější. To může být dáno tím, že dbají na svůj vzhled a jsou dobře upraveni. Zde nám ale nastává problém, který má sklon k již zmíněné osobní sympatii vůči sériovému vrahovi. V dnešní době se stále častěji objevují seriály, ve kterých jsou vrazi zobrazováni sympatickým způsobem. Toto zobrazování může být velmi zavádějící a může vést k mylnému přesvědčení. Zobrazování vrahů tímto způsobem může vést k normalizaci těchto zločinů a diváci budou cítit přitahování. Jejich zobrazování by proto mělo být zodpovědné. Žádný pořad, seriál nebo film by neměl vyzdvihovat činy vrahů a vytváření pozitivního obrazu vraha nemůže vést k potenciálně k zjednodušování takového jednání. I tak filmový nebo televizní sériový vrah musí být pro diváka osobou, která udržuje

pozornost a atraktivnost. Měl by být vykreslen jako hrozba, která vytváří pocit nebezpečí a překvapí nečekanými zvraty.

Existuje několik případů, kdy vzniklo několik zpracování příběhů jednoho sériového vraha. Každé zpracování může mít svůj vlastní pohled na události. I herci archetypů do role mohou přinést svůj vlastní vhléd. Dobrým příkladem je toho Ted Bundy, americký sériový vrah, který byl odsouzen za vraždy několika desítek žen v sedmdesátých letech. Bundy se stal předlohou pro mnoho filmů a televizních seriálů, které zobrazují jeho život, vzestup jeho činů a samotný pád, kupříkladu: *Ted Bundy* (2002, Matthew Bright), *Zlo s lidskou tváří* (2019, Joe Berlinger) nebo *Ted Bundy: American Boogeyman* (2021, Daniel Farrands). Hlavně poslední dva tituly stojí za zmínění, protože v obou filmech se v roli Bundyho objevují idolové z dívčího publika a z romantických filmů pro teenagery, a to Zac Efron (*High School Musical*, *Hairspray*, *Talisman*) a Chad Michael Murray (*Mezi námi děvčaty*, *Moderní Popelka*, *Pět přání k Vánocům*).



Obrázek 1 [Ted Bundy a jeho herecké provedení]

Z leva: Zac Efron, uprostřed Ted Bundy a Chad Michael Murrady⁶

⁶ [online]. [Cit. 12. 4. 2023]. OLTAGÉ PICTURES; BETTMANN/GETTY, Dostupní z: <https://people.com/movies/zac-efron-ted-bundy-trailer-sundance/><https://people.com/movies/zac-efron-ted-bundy-trailer-sundance/>

Obrázek 2 [Had (The Serpent, 2021)]⁷

Zleva: Seriálové vyobrazení Charlese Sobhraja (tzv. Bikini killer) a Marie-André

Tak jako oběti byly fascinováni těmito jednotlivci, tak i divák může být díky tomu ztvárnění či obsazení lapen do jejich vražedného kouzla a cítit přitažlivost ke zločincům, jenž páchají násilí. Tato obrazová manipulace nesmí pro diváka znamenat, že by se vzdal soucitu s oběťmi. Trendová idealizace pomocí pěkného vzhledu se dostává často do konfliktu s realitou, protože skuteční vrazi nejsou často tak atraktivní, jak jsou zobrazování v televizi.

Důležitou roli hrají kostýmy při vytváření postavy. To, co daná osoba nosí, může hodně ovlivnit divákův dojem. Často jsou kostýmy navrženy tak, aby byly atraktivní a poutavé, což znamená, že televizní postavy často nosí oblečení, které normální lidé nenosí. To může vést k tomu, že diváci budou mít falešnou představu o tom, jak takový sériový vrah chodil doopravdy oblečen a jestli byl doopravdy tak in. Pokud se v textu vrátím, k již zmíněnému seriálu *Had* (The Serpent, 2021), tak jedna z hlavních postav, spolupachatelka činů „antagonisty“, Marie-Andrée, kterou hraje anglická herečka Jenna Coleman, je v seriálu zobrazená jakoby módní ikona sedmdesátých let, vyšší společenské vrstvy s okouzlejícím vzhledem. Pro kostýmní návrhářku seriálu Rachel Walsh při tvorbě stylu pro postavu Marie-Andrée byly inspirací módní ikony jako Catherine Deneuve, Jane Birkin a další, které uváděly módní směr v šedesátých a sedmdesátých letech. A takhle vznikla hezky oblečená spolupachatelka několika vražd, jejíž styl se stal v roce 2021 zmiňovaným na různých internetových portálech (např. *Elle*) zaměřených na oblečení a inspiraci.

⁷ [online]. [Cit. 12. 4. 2023]. Dostupné z: <https://thetab.com/uk/2021/01/06/the-serpent-true-story-of-bbc-crime-series-about-serial-killer-who-targeted-backpackers-188425>

Je ale tahle stránka inspirace dobře a neměli bychom brát v úvahu hlavně aspekt osobního charakteru? Móda hraje dnes v naší společnosti velkou roli a tento trend se přenáší i do televize. Móda se stává důležitým prvkem a kostýmy hrají klíčovou roli při utváření postavy a jejich image. To však může být kritizováno jako projev povrchnosti, protože se zdá, že důležitost módy a vzhledu převyšuje důležitost osobnosti postavy nebo příběhu. I když postava ve filmu je negativní, její oblečení může přitahovat pozornost a být považováno za atraktivní. To může vést k tomu, že se o kostýmech těchto postav začne psát, jak bylo zmíněno, a stát se inspirací pro lidi, kteří se snaží napodobit jejich styl. Přestože postava může být negativní, kostým může být považován za úspěšný a přitahovat pozornost. Je důležité si uvědomit, že i když se kostým může líbit, neznamená to, že bychom se měli snažit napodobit všechny aspekty postavy, protože jejich činy a chování mohou přesahovat lidskost. Móda může být nástrojem pro vytváření postav a pro dramatický efekt, avšak měla by být využívána jako doplňkový prvek, a nikoliv jako hlavní kritérium pro charakterizaci, protože skuteční vrazi nejsou často tak atraktivní a sympatičtí.

Postavy a identity sériových vrahů se v mnoha směrech liší. Ať už se jedná o jejich motivaci pro zabíjení, jejich jednání nebo v jejich způsobu chování. Někteří jsou motivováni psychickým stavem, osobní záští, jiní kvůli sociálnímu postavení nebo osobnímu utrpení, které si nesou z minulosti. Různé identity sériových vrahů zahrnují například obtloustlého muže ve středním věku, který je sexuální deviant zaměřený na mladé chlapce (John Wayne Gacy, známý jako Klaun zabiják), staršího muže, který se cítí opomíjený a hledá pozornost, nebo mladou ženu, která pracuje jako sestřička v nemocnici a kolem které umírá až moc pacientů po sobě (*Podezření*, 2022, Štěpán Hulík,). Někdy aspekt osobnosti vytváří minulost a chování vnější společnosti. Mnoho sériových vrahů nejsou samotáři, společenší nešťastníci, kteří žijí sami. Nejsou to příšery a nemusí se zdát divné. Mnoho sériových vrahů se ve svých komunitách skrývá na očích. Sériovní vrazi mají často rodiny a domovy, jsou výdělečně činní a zdají se být normálními členy komunity. Vzhledem k tomu, tak může snadno splynout.⁸

⁸ MORTON, Robert J., *Serial Murder: Multi-disciplinary Perspectives for Investigators*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2011. 3 s. ISBN 1468096311.

2.3 Fascinace postavou antagonisty

V předchozích kapitolách bylo popsáno, jak je se sériovým vrahem pracováno v audiovizuálním světě. S tím souvisí i otázka, proč se u nás vyskytuje taková fascinace zápornými postavami, zejména s těmi, kteří spáchali tak strašné činy jako jsou vraždy.

Slovo fascinace je silný zájem, pozornost někdy i posedlost, kdy se člověk soustředí na danou věc nebo osobu. Znamená to pro něho, že je něco zajímavé nebo neobvyklé. Jak u producentů, tak i publika jistá dávka fascinace antagonistou vždy byla. I když možná v oblasti publika často nevědomky. Antagonické postavy stojí proti protagonistovi, hlavnímu hrdinovi. Sériového vraha můžeme označovat jako antagonistu, ale i jako protagonistu, pokud zápletky není vyprávěna z perspektivy detektiva, který po postavě pátrá. Účelem této postavy je vyvolat napětí a přispět k dramatické zápletce. Záporný antagonist nemá zájem se divákovi líbit a vždy je klíčovou rolí ve vývoji příběhu.

Postavy, jež se vzeprou proti dobru, vyžadujeme na obrazovkách z různých důvodů. Jeden z prvních důvodů je úplně nejjednodušší a to, že bez „padouchů“ by nebylo napětí a napětí je klíčovým prvkem pro udržení divákovy zájmu. Obvykle se jedná o propracované postavy, které jsou v nějakém směru velmi komplikované a proti našemu osobnímu charakteru jsou plné protikladů a rozdílů. Protože jsou lidé od přírody zvědaví, tak jeden s dalších důvodů je, že díky antagonistům si může divák prožít různé situace a umožňují mu vyjádřit jeho vlastní, skryté emoce a myšlenky, bez toho, že bychom se museli stydět nebo se cítit vině. Negativní postavy nám také umožňují vyjádřit naše obavy, což může být terapeutické. A je poměrně normální ucítit někdy lidskou emoci v podobě škodolibosti, například, když se nám nedaří v práci nebo v osobním životě, můžeme se cítit lépe, když vidíme, že někdo jiný také prochází těžkými časy. Sledování nás může uspokojit.

Fascinace sériovými vrahy může být způsobena různými faktory. Někteří lidé se mohou cítit vtahováni k tajemnu, které s takovými postavami souvisí. Jiní mohou být zvědaví na motivace a myšlení těchto lidí. Pro některé může být fascinace spojena s touhou po poznání a porozumění zločinů, které se jim jinak zdají nepochopitelné. Je důležité si uvědomit, že fascinace sériovými vrahy nutně neznamená souhlas s jejich činy, ale snažit chápat a pochopit zločiny, aniž bychom je ospravedlňovali nebo zlehčovali utrpení, které způsobili jejich obětem a jejich rodinám. A i když se antagonisté nemají za hlavní úkol líbit divákům, je fascinující to, že jsou často velmi charismatičtí a působiví. Mají schopnost přitahovat pozornost diváků a jsou schopni vyvolat silné emoce, ať už je to nenávisť, strach nebo i soucit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 MONSTRUM: PŘÍBĚH JEFFREYHO DAHMERA

Desetidílný seriál *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera* byl na streamovací službě Netflix premiérován 21. září 2022. Všech deset epizod bylo uvedeno zároveň. Jednotlivé epizody mají délku kolem jedné hodiny a věnují se různým aspektům života Jeffreyho Dahmera, od jeho dětství až po jeho zločiny a jejich vyšetřování. Každá epizoda přináší nové informace a pohledy na příběh, který je plný napětí a tajemství. Celý seriál působí silně emotivně a divák se může těžko ubránit pocitu úzkosti a nevolnosti. Deset epizod dává dostatek času na detailní pohled na život a činy Dahmera a zároveň zůstává dostatečně krátký na to, aby divák neztratil pozornost. S uvedením všech epizod najednou souvisí s fenoménem binge watchingu.⁹ Jedná se o činnost, kdy se divák dívá na více po sobě jdoucích dílů televizního seriálu, často v řadě nebo dokonce v celé sérii, v krátkém časovém období. Toto chování se stalo velmi populárním díky streamovacím službám, které umožňují uživatelům sledovat celé sezóny svých oblíbených seriálů najednou.

Za pořadem stojí spojení sil dvou talentovaných tvůrců Ryana Murphyho a Iana Brennana. Oba mají rozsáhlé zkušenosti s žánry krimi, hororu a thrilleru. Jejich pořady (např. *American Horror Story*, *Scream Queens*, *The Watcher*) jsou známé silným příběhem, napínavou atmosférou a špičkovou produkcí. Tyto prvky vždy přitahují diváky k obrazovce a udržují je v napětí po celou dobu sledování. Jako mnoho jiných se tato minisérie zabývá tématem sériového vraha, nicméně se v něčem odlišuje od ostatních. Jedním z hlavních rozdílů je, že seriál se snaží poskytnout divákům hlubší pochopení motivací a myšlení Jeffreyho Dahmera. Místo toho, aby byl pouze zobrazován jako typický "zlý" vrah, se seriál snaží ukázat, jak selhal systém a jaké faktory mohly vést k tomu, že se Dahmer stal tím, kým byl. Také se snaží ukázat dopad, který tyto zločiny měly na oběti a jejich rodiny, a jak Dahmer dokázal unikat policejnímu zátahu po tak dlouhou dobu.

3.1 Zápletka seriálu

Ryan Murphy v jednom z rozhovorů uvedl, že při přípravě série mu nešlo ukázat Dahmera jako „monstrum“, ale ukázat to, co ho k jeho hrůzným zločinům mohlo vést. Zároveň uvedl, že v tomto směru neexistují přesně žádné správné či špatné odpovědi a ukázat na někoho jako viníka.¹⁰

⁹ HOLÁ Markéta, Proč si libujeme v binge watchingu? [online]. Mediální proroci, 2020. Dostupné z: <https://medialniproroci.wordpress.com/2020/04/15/proc-si-libujeme-v-binge-watchingu/>

¹⁰ VERHODVEN, Beatrice, Ryan Murphy Says He Reached Out to “20 of the Victims’ Family and Friends” for ‘Dahmer’ Series: “Not a Single Person Responded to Us”. [online]. The Hollywood Reporter, 2022.

Příběh je vyprávěn nechronologicky a sleduje život a činy amerického sériového vraha Jeffreyho Dahmera, který byl odsouzen za vraždu sedmnácti mužů a chlapců v letech 1978 až 1991. Ve velkém případě se jednalo o oběti afroamerického původu. Úvodní epizoda začíná dopadením Jeffreyho Dahmera v jeho bytě, kdy je udán jednou z potencionálních obětí. Z následné přítomnosti dění kolem dopadení se příběhově vracíme k úplnému začátku jeho činů a co možná způsobilo vražednou stránku, kterou projevil u své první oběti stopaře, jehož vzal do svého auta a následně ho zabil v domě své rodiny (kde v tu dobu pobýval sám z důvodu odstěhování jeho matky a mladšího bratra a odjezdu nepřítomného otce Lionela na „pracovní“ cestu, ze které se vrací se svojí novou přítelkyní Shari). Později už jako nevlastní matka vystupuje Shari jako starající se žena – na rozdíl od stereotypu zlé macechy, která se snaží nevlastního syna odtrhnout od svého manžela. Vystupuje jako žena, která pro svého nevlastního syna a manžela byla oporou i během celého procesu a jak se snaží najít smysl v tom, co se stalo. V bodě úplné samoty Jeffrey propadá do hloubky alkoholismu, opíjení se, a hlavně postupnému vyšinutí. Zde nastává již zmíněná první vražda, po které následují další a další. Celé to lze brát jako životopis Jeffreyho Dahmera. V různých sekvencích se diváci vrací do jeho dětství a pozorují jeho fascinaci mrtvými zvířaty, která se později stala jednou z jeho motivací pro jeho vraždy, ale také roky na střední škole a jeho chování, kdy předstírá mentálně postiženého člověka s vadou řeči.

I když se může zdát, že se všechno točí pouze kolem vraha a velká část je zaměřená na výkon běsnění, opak je pravdou. Seriál mapuje také život jeho sousedky a některých z jeho obětí a ukazuje divákům jejich rodinné zázemí, motivace a přání do budoucna. Ukazuje se, jak každá z jeho obětí byla unikátní osobnost s vlastními sny, které byly násilně ukončeny jeho činy. Tyto sekvence dávají divákům hlubší pochopení, jak jeho činy ovlivnily rodiny obětí a jejich přátele. V jedné epizodě se ústřední vyprávění zaměřuje na neslyšícího Tonyho Hughese. Ten se později stává jednou z obětí. Dostává se tedy hlasu i „němé“ oběti.

Seriál nastoluje a otevírá několik témat, které jsou stále důležité i v dnešní době, společnosti a v oblasti veřejného mínění: rasová otázka, LGBT komunita, zlehčování problému duševního onemocnění a přístup některých policistů k menšině. Laxnost v šetření ukazuje, jak policie často nevěnuje dostatečnou pozornost zmizením a upozorněním osob, kteří jsou buď Afroameričané nebo homosexuálové. Aspektem, který se prolíná ve všech deseti epizodách, je nevyslyšené podezření Dahmerovy sousedky Glendy, která se na polici obrací

s několika stížnostmi na souseda. Její telefonáty nebyly policií dostatečně prověřené a často je odbytá pár větami. Tyto sekvence ukazují, jak tato laxnost v šetření mohla pomoci Dahmerovi v jeho činech a jak mohla ovlivnit počet jeho nevinných obětí. Divák vidí, jak Afroameričané v Americe bojují s nevyslyšením a jejich běžný stereotyp je znázorněn jen jako problémový. Nejen Glenda, ale také jedna z matek obětí se v seriálu potýká s nespravedlností v justičním systému.

Dalším důležitým tématem je homosexuální menšina. V 80. letech byli homosexuálové často nevyslyšenou skupinou a velký okruh společnosti se jim vyhýbal. Ve stejné době se však také rozmohl HIV/AIDS, a i z tohoto důvodu policie markantně pochybovala o této společnosti. Problém tohoto případu tkvěl, že Dahmer vraždil v okruhu menšin, a to jak sexuálních, tak i rasových.

3.2 Jeffreyho vyobrazení

Postava zabíjí a bydlí v chudší čtvrti města Milwaukee, v obytném domě, kde většinu nájemníků tvoří Afroameričané. V roli kanibalského zabijáka se v sérii představil americký herec Evan Peters, který vytvořil věrohodně uvěřitelný portrét Dahmera. Během deseti epizod může divák vidět, jak se jeho charakter a postava postupně vyvíjí od dítěte k sériovému vrahovi. Hlavní postava má čtyři znatelné fáze osobnosti. První z nich je fáze dětství, kdy se Dahmer jeví jako normální dítě, ale již tehdy má problémy s vyrovnáváním se s rodinnými problémy a neschopností vytvářet vztahy. Druhá fáze je ze střední školy, kdy se Dahmer začíná chovat podivně a trpí depresí. Jeho chování se stává stále více antisociálním a jeho zájmy se stávají morbidními. Třetí fáze je ta, kdy provádí a páchá vraždy a ubírá se i ke kanibalismu. Dahmer se stává plně realizovaným sériovým vrahem a jeho chování se stává stále více nebezpečným. Poslední fáze je ta, kdy se Dahmer snaží dojít k očistě svých hříchů a uvědomuje si svou chybu. Snaží se najít smysl svého života.

Charakter lze popsat jako velice složitý. Jeffrey je pozoruhodný nejen pro svou krutost, ale také pro svůj vzhled. V dospělosti může pro někoho vyvolávat dojem malého dítěte v dospělém těle. Má nezralou tvář, nízký hlas a nezkušený pohled. Tyto rysy dávají dojem, že má v sobě něco dětinského a že hledá péči a přijetí. Jeho způsob zabíjení byl sadistický, což naznačuje, že jeho oběti byly pro něj jako živé hračky, se kterými si mohl dělat, co chtěl. Jeho chtíč po vlastnictví a kontrole je jedním z hlavních důvodů pro jeho kriminalitu. To se projevuje v jeho způsobu zabíjení, kdy své oběti znehybňuje, proti jejich bránění a poté si jejich části těl nechává ve svém bytě jako trofeje. Nebo vytváří vlastní

"zombie". Své oběti se většinou vytipuje v gay klubech, barech a lázních. Prvním impulzem po kontrole a vlastnictví divák vidí, když Jeffrey v obchodě s módou ukradne svalnatou mužskou figurínu a vezme si jí do domu jeho babičky. Následně s ní navazuje intimnější kontakt. V jednu chvíli volá svou rodinu o pomoc, protože si uvědomil, že jeho duševní zdraví není v pořádku. Tento fakt naznačuje, že i přes své zločiny si uvědomoval určitou míru svých problémů.



Obrázek 3 [Evan Peters jako Jeffrey Dahmer]¹¹

Jeho chůze může být popsána jako klidná a nevýrazná. Nenápadně se pohybuje, což mu umožňovalo zůstat neviditelným a nenápadným pro své oběti. V jednom z rozhovorů Evan Peters uvedl, že protože Dahmer při chůzi nehýbal rukama, nosil herec během natáčení olověná závaží v pažích. Jeho oči vyzařují něco zvláštního. Permanentně je má v jistém smyslu zasněné, jako by byl někde v jiném světě. Tyto zasněné pohledy jsou často doprovázeny silným citovým projevem, což může být způsobeno jeho alkoholismem. Alkoholismus může ovlivnit emoční a citové projevy člověka a vede k zvyšování agresivity. Jeho hlas je monotónní, což může svědčit o jeho emoční nevyzrálosti. Celkově jeho charakter lze popsat jako velice složitý a těžko definovatelný. Trup má vypracovaný, díky tomu působí přitažlivěji a může vést k romantizaci. S tím souvisí popis „běžného“ vzhledu. To je odlišné od některých jiných sériových vrahů, kteří jsou popisováni jako vyšinutí, nevzhlední nebo divní. To přispívalo k tomu, že Jeffrey měl, jak je zobrazeno v seriálu, mnoho obdivovatelů, kteří se k němu cítili přitahováni.

¹¹ Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera [seriál]. Režie Ryan MURPHY, Ian BRENNAN. USA, 2022

Na konci poslední epizody se objevuje jiný pohled na tohoto vraha. Jeffrey se nechává křtít vězení, ve velké vaně a působí jako nějaký světec. Je to jako kdyby došel k nějaké vlastní očiště svých hříchů. To však v divákovi vyvolává zlost, protože mnoho z nich chce, aby trpěl za své zločiny, ale on nějakým způsobem dochází k uvědomění a možná vlastnímu klidu. Tento kontrastní pohled na Jeffreyho Dahmera může být pro diváky velmi provokativní, ale také dává nahlédnout do toho, jak složitý může být vztah k takovému vrahovi. V této epizodě s korespondujícím názvem "*Bůh odpuštění, Bůh pomsty*" dojde také k jeho zabití od jeho spoluvězně. Divák se tady setkává s velmi zvláštním pocitem. Na jednu stranu může cítit uspokojení, že zlo bylo potrestáno, ale na druhou stranu se může ptát, zda je mu líto toho, že i tento člověk byl zavražděn. Tato scéna tak přináší divákovi silný emocionální zážitek a nutí ho k zamyšlení nad tím, jak se k takovým zločincům stavíme. I když scelou dobu divák sleduje, jak nelidsky se choval, tak i přesto může být mnoho lidí zmateno tím, že se na konci života choval jinak, než jak by se od něj očekávalo. Je to jedna z mnoha sporů, které se objevují v životě takových zločinců a které mohou být pro diváky nesnadné pochopit.

„Do ztvárnění postavy jsem vložil tolik negativity a temnoty, že jsem si pomyslel: dobře, jakmile to bude hotové, všechno to zmizí a já se musím vrátit zpět do světla a začít se naplňovat komediemi, romantikou a podobnými věcmi.“ Evan Peters o roli.¹²

Seriál se snaží pochopit i pohnutky svého hlavního hrdiny a jedním z těchto aspektů je vztah k jeho babičce. Je zde zřetelně zobrazeno, že Dahmer má silnou citovou vazbu k babičce a snaží se jí nezklamat. Babička pro něj představuje jednoho z mála blízkých a důvěryhodných lidí v jeho životě a jeho snaha ji nezklamat se projevuje například ve snaze skrývat své chování před ní.

3.3 Ohlasy

Seriál se na Netflixu se objevil bez větší reklamní kampaně před svou premiérou. Tento fakt může být způsoben tím, že se zaměřuje na kontroverzní téma zločinu a vraždy, což mohlo vést k obavám ze strany producentů o to, jak bude seriál přijat diváky a veřejností. Bez velkého marketingu se snižuje riziko negativního ohlasu a kontroverze. Navzdory tomu, že nebyla vedena žádná velká reklamní kampaň, se *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera* stal

¹² TRAINOR, Daniel, Evan Peters Details the Intense Prep He Did to Play Jeffrey Dahmer [online]. E! online, 2022. Dostupné z: <https://www.eonline.com/news/1356161/evan-peters-details-the-intense-prep-he-did-to-play-jeffrey-dahmer>

po svém vydání na Netflixu okamžitě úspěšným. V prvním týdnu po vydání se dostal na první místo v týdenním žebříčku nejsledovanějších seriálů na Netflixu. Tento úspěch je výsledkem kombinace kvalitní režie, scénáře, vynikajícího hereckého výkonu a silného příběhu, který se dotýká kontroverzního tématu. Kromě toho se později stal druhým nejsledovanějším seriálem v anglickém jazyce v historii Netflixu, což svědčí o jeho silném příběhu, vlivu na diváky a kvalitách.

Kromě velké sledovanosti si minisérie vysloužila také kritiku a kontroverze ohledně etiky zobrazování skutečných Dahmerových obětí, kterými byli Steven Hicks, Steven Tuomi, Jamie Doxtator, Richard Guerrero, Anthony Sears, Raymond Smith, Edward W. Smith, Ernest Miller, David C. Thomas, Curtis Straughter, Errol Lindsey, Anthony "Tony" Hughes, Konerak Sinthasomphone, Matt Turner, Jeremiah Weinberger, Oliver Lacy, Joseph Bradehof.

Mnoho lidí se cítilo zneuctěno způsobem, jakým byly oběti zobrazeny, a kritizovali tvůrce za to, že se snažili vytěžit komerční prospěch z tragické události. Někteří lidé také namítali, že série mohla pomoci oživit Dahmerovo jméno a přispět k dalšímu zneužívání jeho obětí. Kritika se nesla také od rodin obětí, které se cítily zneuctěny a seriál pro ně znovu vyvolal bolestivé vzpomínky. Ryan Murphy, který seriál připravoval po dobu tří let, se ohradil proti těmto kritikám tvrdíc, že rodiny obětí byly oslovovány, ale žádná odpověď nebyla dostána. Murphy tvrdil, že se snažil vytvořit seriál s co největším respektem k obětem a jejich rodinám, a že se snažil co nejvíce vyvarovat využití jejich tragického osudu. Znovu se také otevřela otázka, proč zatím nebyl zřízen žádný památník pro oběti. I přesto, že už uplynulo mnoho let od doby, kdy byl Dahmer zatčen a odsouzen za své zločiny. Rodiny obětí a další lidé, kteří se zajímají o tento případ, požadují, aby byl postaven památník, který by uctil památku těch, kteří zemřeli tak tragicky. A seriál tuto otázku vrátil do popředí veřejného zájmu a vyvolal debatu o tom, jak by měly být oběti takových zločinů uctěny a připomínány.

Mezi diváky a fanoušky seriál tak rezonoval, že se staly populární i jeho klíčové atributy. Mnozí lidé se začali zajímat o oblečení, které Dahmer nosil, stejně jako o další věci spjaté s jeho osobou, jako například fotografie nebo repliky věcí z jeho bytu. Tyto položky se staly tak populárními, že se objevily na prodejních webech typu eBay. V říjnu 2022 však eBay zakázal prostřednictvím svých stránek jakýkoli prodej kostýmů Jeffreyho Dahmera na Halloween. Tato opatření byla přijata, aby se zabránilo zneužití památky obětí a zachování respektu k těm, kterých se Dahmer dotkl svými zločiny.

Seriálu se dostalo čtyř nominací na 80. ročníku Zlatých glóbulů, což je prestižní událost v oblasti televizního a filmového průmyslu. Tyto nominace byly za nejlepší limitovanou sérii, antologii nebo televizní film; nejlepší mužský herecký výkon v limitované sérii, antologii nebo v televizním filmu; nejlepší televizní herečka ve vedlejší roli v limitované sérii, antologii nebo v televizním filmu; nejlepší televizní herec ve vedlejší roli v limitované sérii, antologii nebo v televizním filmu. Z těchto nominací se úspěchu dostalo Evanu Petersovi, který zvítězil v kategorii nejlepší herec v minisérii nebo televizním filmu za svůj výkon jako Jeffrey Dahmer. Tato výhra potvrdila silný herecký výkon Evana Peterse a také kvalitu seriálu jako celku.

"... Mám dvě teorie o úspěchu této show. Jedna je ta, že si myslím, že to přišlo v době, kdy lidé chtěli do něčeho vložit svou úzkost nebo vyjádřit úzkost nebo možná sledovat něco, co je úzkostnější než svět, který zažívají. Myslím, že to tak je."¹³

¹³ DICK, Jeremy, Ryan Murphy Shares His Theories on Why Dahmer Series Was Such a Hit [online]. Movieweb, 2022. Dostupné z: <https://movieweb.com/dahmer-10-years-ryan-murphy/>

4 MY FRIEND DAHMER

V roce 2017 vznikl snímek *My Friend Dahmer*, v českém překladu *Můj přítel Dahmer*, který byl natočen na základě knižní předlohy amerického komiksového karikaturisty a spisovatele Derfa Backderfa, jenž byl Dahmerovým spolužákem ze střední školy. Backderf v příběhu vykresluje jak jejich přátelství, tak i život Dahmera jakožto podivného teenagera na střední škole, s rodiči v neustálém konfliktu, a hlavně roky života předtím, než se jeho „kamarád“ stal po celém světě notoricky známým sériovým vrahem. Film režíroval Marc Meyers a hlavní postavu Dahmera ztvárňuje americký herec Ross Lynch, který se proslavil zejména v televizních pořadech pro mladší publikum na Disney Channel.



Obrázek 4 [Ross Lynch jako Jeffrey Dahmer]¹⁴

Dalo by se říct, že tento film je kronikou realistických událostí mladého muže a jeho teenagerovských let, ve kterých se dostává na rozcestí svého života. Film není pohledem na Dahmera jakožto na sériového vraha, ale jako na člověka, který se snaží najít své místo ve společnosti a ve světě. Důležitý aspekt filmu představuje Dahmerovo získání si pozornosti a sympatií svých spolužáků, a to za každou cenu. Dahmer předstírá mentálně nezdravého, postiženého člověka, který se válí po zemi, simuluje záchvaty a dělá jiné divné věci, jen aby se stal středem pozornosti. Tyto scény ukazují, jak se Dahmer snaží najít nějakou formu pozornosti a akceptace ze strany svých vrstevníků, i když to dělá za cenu svého zdraví a dobrého jména. Vedle toho je tu zvláštní posedlost sbírání a pitvání mrtvých zvířat ze silničních cest, kdy pak v dřevné kůlně za domem si Jeffrey dělá experimenty se zdechlinami, které nakládá do kyseliny. Je tu ale ještě jedna posedlost, a to posedlost

¹⁴ My Friend DAHMER [film]. Režie Marc MEYERS. USA, 2017

běžcem, na kterého se dívá každý den. Jeff je ním fascinován a začíná mít k němu jisté představy. Je to scéna, která se ve filmu objevuje několikrát a je to scéna která je několikrát interpretovaná a opakující se v seriálu *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera*. Film končí právě ve chvíli, kdy začíná jeho dráha vraha. Ke konci nabírá do svého auta stopaře, jehož osud už je znám ze zmíněného seriálu.

4.1 Jeffrey ve filmu

V raném dospívání je Dahmer vnímán jako introvertní a stydlivý teenager, který trpí sociální fóbií a depresemi. „Důvod, proč je historie tak důležitá, je ten, že nikdy sami sebe skutečně nepoznáte, dokud nepochopíte minulost“. Tato věta zazní od jednoho z Jeffreyho profesorů před první polovinou filmu, když je Jeff dotazován, proč je historie důležitá, a on nezná odpověď. Pokud se pozorný divák nad touto větou zamyslí a spojí si souvislosti a okolnosti, jenž se kolem Jeffreyho dějí, může se mu sestavit vzorec a vzniknout spekulace, které by možná mohly plynout z jeho budoucích nelítostných vražd a hrozných zločinů. Meyers se soustředí na rané dospívání Jeffa Dahmera, ještě než se stává slavným sériovým vrahem. V samotném filmu se žádná vražda neobjevuje, až v titulkové sekvenci na konci se divák dozví, že Jeff Dahmer zavraždil sedmáct mužů a chlapců. Tento způsob zobrazování jeho činů dává divákovi prostor k zamyšlení nad jeho motivacemi a chováním, aniž by byl zbytečně zatěžován brutálními scénami. I když se žádná vražda ve filmu neobjeví, protože nespadá do let, který film monitoruje, náznaky v jistých sekvencích jsou znatelné na budoucí hrůzné činy. Jako příklad lze uvést scénu, když Jeffrey jede na školní výlet, a pokoj sdílí společně s afroamerickým spolužákem. Jeffrey se ho nejdříve zeptá, zda je těžký být jediný černoch u nich ve třídě (divák ví, že oběti Jeffreyho byli hlavně mladíci tmavé pleti), poté mu ale položí řečnickou otázku, že ho zajímá, jestli je uvnitř stejný jako on sám, jestli má jeho žaludek stejnou barvu, jako jeho. Narážek na budoucí činy a na to, jak se jeho život bude ubírat, je ve filmu několik. Tyto narážky jsou zobrazeny jako subtilní odkazy, které divákovi dávají náznak toho, co se stane později v jeho životě. Postava Derfa Backderfa řekne: „Myslím, že bychom si měli založit Dahmerův fanouškovský klub.“ (Přidivý divák ví, že později měl Jeffrey svůj fanouškovský klub složený z lidí, kteří byli fascinováni jak jeho vraždami, tak i jeho sympatickým vzhledem, a snažili se co nejvíce informací o něm. Někteří z těchto lidí se dokonce snažili komunikovat s Dahmerem přes dopisy nebo návštěvy vězení.)

Jak již bylo zmíněno, režisér Marc Meyers se ryze soustředí na Dahmerova léta na střední škole, která jsou klíčová v životě všech mladých lidí, kdy se nejvíce formují do jejich budoucího života a kdy se vyvíjí jejich osobnosti, sebevědomí a schopnost komunikovat s druhými. Vzhledově Jeffrey vypadá jako obyčejný kluk, jako každý jiný teenager na střední škole. Výrazným prvkem jsou od jeho dětství dioptrické brýle a ve filmu také těžkopádná chůze. Jak film plyne, postupně se nám začíná vykreslovat děsivý obraz utržené duše, které se o několik let proměňuje něco v mnohem zlověstnějšího. Je nebezpečné, jak se režisérovi dobře daří během sledování vzbudit v divákovi soucit s tímto zabijákem. A divácké hodnocení situace může sklouzávat k pocitu, že okolnosti, které vedly k jeho vraždám, způsobila nestabilní půda pod nohama jeho domova a rodinného prostředí. Dahmerovi rodiče se neustále hádají, jsou zahlceni vlastními problémy a v určitém směru ho zanedbávají. Zdá se, že mu věnovali velmi malou pozornost oproti jeho mladšímu bratrovi. Matka je neustále sužovaná úzkostmi a depresí a jeho otec je často nepřítomný v rodinném domě. V seriálu a filmu je vztah mezi ním a jeho matkou zobrazován jinak. V seriálu je matka k Jeffreyemu více distancovaná a její vztah k němu je vyobrazován jako chladný či nedostatečný. Matka je více zaměřena na své vlastní potřeby než na potřeby svého syna a nedokáže mu poskytnout emocionální podporu, kterou potřebuje. Ve filmu je vztah mezi matkou a Jeffreyem Dahmerem zobrazen jinak. Matka trpí pomateností a má potíže s udržení reality, ale její vztah k synovi je mnohem hlubší. Ukazuje se, že i když je matka mentálně nestabilní, je stále schopna projevovat určitou starost o svého syna. Ukazuje se, že její pomatenost jí nedovoluje plně pochopit situaci svého syna, ale její láska k němu je stále trvalá. Jako příklad lze uvést scénu, kdy se Jeffrey dozvídá, že jeho rodiče se od sebe odlučují. Matka Joyce mu řekne: „Vím, že jsi mluvil s tátou dnes, jsi v pořádku? Chceš o tom teď s někým mluvit?“ A poté mu věnuje několik polibků na čelo. I odjezd Joyce a jejího mladšího syna z domu Dahmerů se nese v jiném duchu. Tento rozdíl v zobrazení vztahu mezi matkou a synem ukazuje, jak může být pohled na jednu a tu samou situaci různý a jak mohou být vztahy složité a komplikované.

Právě zde nastává velký zlom, když ho v podstatě rodiče opustí, když je mu osmnáct let a najednou se ocitá v domě sám. Zde má divák možnost vidět vnitřní skořápku Jeffreyho, kdy se s pláčem hroutí v prázdném domě na podlahu. Pokud už předtím cítil absenci rodinného zázemí a cítil se nemilován, je to velký bod zlomu. Divák si nemůže pomoci, ale jistý soucit s mladým Dahmerem cítí, i přestože tento film vraždy neomlouvá. Emocionální vnitřní zmatek a myšlení se postupem filmu stává stále divnějším a temnějším. Humor a třídní klaunství, které Dahmerovi přinese krátkodobou popularitu přináší jistý způsob

hrůzy a pravděpodobně v divákovi vyvolá nekomfortně nepříjemný pocit. S vnitřním zmatkem souvisí objevení homosexuality, se kterou se prolínají sexuální objektivizace. Je to pro něj těžký proces, protože žil v době, kdy byla homosexualita stále brána jako něco divného a potlačována. Navzdory svým problémům se svou sexualitou se Dahmer snažil skrývat své city a chovat se normálně. Útěkem před realitou se pro něho stává alkohol. Závislost na alkoholu se zhoršuje s každým dnem a stává se pro něj důležitější než jeho vlastní bezpečí a přispívá k jeho dalšímu odcizení od společnosti.

4.2 Komparace film vs. seriál

Film o Jeffrey Dahmerovi rozvíjí více detailů o jeho dospívání, než je tomu v seriálu. Zatímco seriál se více zaměřuje na dobu, kdy už je na své dráze vraha a soustředí se na jeho vražedné činy, film se věnuje Dahmerovu dospívání a jeho ranému životu. Ukazuje, jaké byly jeho myšlenky a pocity během této doby a jaké okolnosti mohly ovlivnit jeho chování později v životě.

V seriálu jsou jen malé části ze středních let, protože se více věnuje době, kdy už je na Jeffrey na své dráze sériového vraha, ale zároveň sekvence z útlého mládí jsou mnohokrát zobrazeny stejně nebo podobně, jako je tomu ve filmu. Tyto sekvence však díky vyššímu zaměření ve filmu na Dahmerovo dospívání dávají divákovi lepší pohled na to, jaké okolnosti mohly vést k jeho tragickému chování později v životě. Film poskytuje divákovi větší pochopení pro Dahmerovu osobnost a umožňuje jim lépe porozumět jeho motivacím a chování a divákovi umožňuje udělat si vlastní názor.

5 ROZHOVORY SE ZABIJÁKEM: JEFFREY DAHMER

Dokumentární minisérie o třech dílech *Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer* (2022) v režii Joea Berlingera je nutností pro každého, který je nejen fanouškem true crime příběhů, ale pro ty, který se chtějí o případu Dahmera dozvědět více, a to z úst přímo jeho samotného. Celý dokument je založen na reálném rozhovoru nahraném z rekordéru, který pořídila Jeffreyho advokátka Wendy Patrickus při jeho výsleších a při jeho velice přímých přiznáních. Wendy Patrickus stála u toho případu od začátku a byla Jeffreyemu v blízkosti po celou soudní dobu. Nahrávky doplňují svědectví a okomentování nejen Wendy Patrickus, ale i dalších lidí, kteří stáli u tohoto případu od samého začátku. Dokument obsahuje dosud nezveřejněnou zmíněnou nahrávku, ale i videa, fotografie, svědectví a zpravodajské relace. Navíc jsou k vidění i fotografie a videa z jeho dětství a dospívání, což dává divákům možnost lépe pochopit vývoj jeho osobnosti. Vše začíná 22. července 1991, tento den je Jeffrey po několika letech, co vraždí, chycen policií. Pro diváka je doopravdy zvláštní slyšet vše o případu přímo z jeho vlastních slov Dahmera jakožto vraždícího maniaka. Každá epizoda se věnuje jeho psychickému profilu, práci vyšetřování, ale také popisuje nešťastné úmrtí každé oběti. Situace doplňují retrospektivní a ilustrační záběry, které k rozhovoru dodávají potřebný background. Některé pasáže se těžko poslouchají a dokument rozhodně není pro slabé povahy. Zároveň tvůrčí záměr v tomto případě není za každou cenu šokovat nebo hrát na divácké city, ale jedná se o upřímný pohled na „věc“.

5.1 Jeffrey v dokumentu

V dokumentu *Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer* je možnost poznat skutečného Jeffreyho Dahmera, divák s ním zažívá přímou, autentickou interakci. Hlasem popisuje, co se doopravdy dělo a jak se při tom cítil, co prožíval. Při tom jim poskytuje důkazy o svých činech. Vystupuje přívětivě a popisuje, jak všechno začalo fantaziemi, až do podob, jež přestal zvládat. Vypráví o svých nejhorších úchylnkách a nekrofilii. Přiznává se ke všem svým činům bez jakýchkoliv výmluv a nemá snahu se obhajovat. Tento přístup překvapil, protože mnoho sériových vrahů se snaží své činy popírat. Zároveň z jeho upřímnosti a otevřenosti se může zvyšovat hrůza. Jeho otevřenost a upřímnost v přiznání svých činů, které byly natolik brutální a neuvěřitelné, jen podtrhuje jeho jedinečnost v rámci sériových vrahů. Jedinou otázkou, kterou si pokládá a chce zjistit, proč tomu tak je, že páchal takové zlo. Během svého věznění se snaží pochopit, proč se dopustil tak strašných činů, což se mu

nakonec nepodaří. Jeho snaha pochopit sebe sama a hledat odpovědi na své činy je nezvyklá, ale rozhodně znepokojuje u sériového vraha.

Jedna z jeho silných stránek, která v dokumentu zazní, je jeho schopnost oklamat lidi v kritických situacích a manipulovat jimi. Tuhle schopnost projevuje hned po první vraždě, kdy se dostává do interakce s policistou. Několikrát je zmíněno Dahmerovo charisma. Jeho advokátka, která ho zastupovala během procesu, v jedné z pasáží říká, že tím, jak dlouho s ním trávila čas, se občas cítila jako jeho matka, sestra nebo dokonce jako terapeutka. Přesto, že jeho činy byly odporné a neodpustitelné, jeho charisma bylo jedním z faktorů, který přispěl k tomu, že se stal takovou ikonou.



Obrázek 5 [Jeffrey Dahmer]¹⁵

5.2 Komparace dokument vs. seriál

Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer dokonale doplňují seriál *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera*. Dokument poskytuje pohled do mysli Dahmera, který popisuje své činy a motivace. Seriál na druhé straně přináší divákům hraný obraz těchto událostí, což dává silnější emocionální a vizuální zážitek. Společně tedy poskytují komplexní pohled na příběh jednoho z nejznámějších sériových vrahů v historii a přináší podrobnosti, které by jinak nebylo možné získat.

¹⁵ *Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer* [dokument]. Režie Joe BERLINGER. USA, 2022

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce na téma *Fenomén sériového vraha na příkladu příběhu Jeffreyho Dahmera* bylo především zmapovat výskyt tohoto tématu v televizních seriálech a analyzovat jeho přítomnost v různých kontextech. Slovo "fenomén" se v tomto případě používá k popisu silného a nápadného vlivu, který seriáloví vrazi mají na televizní kulturu a na diváky. Práce se také zabývala otázkou, proč jsou tyto postavy tak atraktivní pro diváky a jaký vliv má jejich prezentace na televizních obrazovkách na veřejné mínění o skutečných zločinech.

Jádrem práce byli skuteční vrazi a jejich příběhy, které byly zkoumány z hlediska jejich prezentace v televizních seriálech. Jedním z klíčových případů, který byl v práci rozebrán, byl případ Jeffreyho Dahmera, který je také tématem seriálu *Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera*. Práce se soustředila na analýzu tohoto seriálu jako konkrétního příkladu toho, jak jsou skutečné případy vrahů zpracovávány a prezentovány na televizních obrazovkách. Bylo zkoumáno, jakým způsobem jsou v seriálu zobrazovány motivy a činy Jeffreyho Dahmera.

Vyobrazení Jeffreyho Dahmera ve třech zkoumaných audiovizuálních dílech, tedy v seriálu (*Monstrum: Příběh Jeffreyho Dahmera*), filmu (*Můj přítel Dahmer*) a dokumentu (*Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer*) tvoří plastický profil tohoto vraha. Seriál a film o Dahmerovi přistupují k jeho příběhu velmi podobným způsobem, kdy se snaží vykreslit jeho život, motivace a činy. Obě díla se zabývají skutečnými událostmi, které se staly během Dahmerovy kariéry vraha, nebo jaké okolnosti k tomu předcházeli. Seriál a film se snaží představit Dahmera jako člověka s komplexní osobností, který měl vážné problémy se sociálním začleněním a trpěl pravděpodobně duševními poruchami. Obě díla také ukazují, jak se jeho činy stávaly stále brutálnějšími. Dokument se na druhou stranu snaží poskytnout co nejvíce objektivní pohled na události a nabízí rozhovory s hlavní advokátkou Dahmera, novináři a soudci, kteří u toho případu stáli od začátku. Tento pohled na Dahmera je tedy více analytický a osobnější, protože divák slyší veškeré výpovědi přímo od Dahmera, zatímco seriál a film jsou spíše zaměřeny na emocionální zážitek diváka.

I přes všechny kritické ohlasy Dahmer může přinést mnohem více než uspokojujivý divácký zážitek, a to zvýšený obecný zájem o duševní zdraví. Seriál ukazuje, jak mohou být duševní poruchy podceňovány nebo ignorovány, a jak to může vést k tragickým následkům.

To může inspirovat diváky k dalšímu zkoumání tématu duševního zdraví a k hledání pomoci pro sebe nebo své blízké, pokud se setkají s podobnými problémy.

Existují dvě roviny, jak k zobrazením sériového vraha na televizních obrazovkách přistupovat. První rovinou je pohled diváka, který se na seriál dívá jako na audiovizuální dílo a chce se dozvědět více o případu. Tato rovina diváků se snaží pochopit motivy a důvody vraha a zajímají se o detaily případu. Druhou rovinou je pohled diváka, který je znechucen celkovým zobrazením vraha a jeho vražd. Ti se snaží vidět skutečnost vraždy jako něco špatného, a ne jako podívanou nebo jako něco, co je třeba pochopit. Tyto diváci se mohou cítit znechuceni, že seriál zlehčuje zločin a že se dostatečně nevěnuje utrpení obětí a jejich rodin. Tato kritika se také zpravidla týká toho, že seriály často vykreslují vraha jako postavu, která je inteligentní, charismatická a přitahující, což může diváky vést k tomu, že s ním sympatizují nebo ho dokonce obdivují. Někteří lidé také argumentují, že seriály, které se zabývají vraždami, mohou ovlivnit veřejné mínění k negativnímu pohledu na práci policejních institucí nebo mohou vést k tomu, že se vraždy stávají normou. Co může být nebezpečné, je tzv. romantizace vraha. Ta může odpoutat pozornost od skutečných obětí a jejich tragédií a také může oslabit důležitost potrestání viníka. Tak jako oběti byly fascinováni těmito jednotlivci, tak i divák může být díky tomu ztvárnění či obsazení lapen do jejich činů a snadno mu podlehnout.

Oba tyto pohledy mají své klady i zápory a záleží na každém jednotlivci, jaký pohled zvolí. Je důležité, aby diváci byli kritičtí při sledování takových seriálů a zvažovali, jaký dopad může takové zobrazení mít na jejich názory a je potřeba si uvědomit že tyto pořady nemají za cíl propagovat oslavování vrahů, ale že plně ukazují důsledky zločinu. Vždy je potřeba, aby byl zachován respekt k obětem, a aby se nedovolilo, aby ti, kdo způsobili takovou bolest, byli zobrazováni jako hrdinové nebo celebrity.

Faktem je, že sériové vraždy jsou strašlivým zločinem a neměli bychom je nikdy oslavovat nebo jakkoli podporovat. Je důležité, abychom si uvědomili, že televizní seriály jsou pouze způsobem zobrazování skutečných událostí a neměli bychom je brát jako něco, co bychom měli bezmezně obdivovat. Lze říci, že televizní postava vraha může mít vliv na naše myšlení a pocity, ale je důležité si uvědomit, že se jedná pouze o fikci. Celkově práce poskytla analýzu fenoménu sériového vraha na televizních obrazovkách s důrazem na konkrétní případ.

V závěru je potřeba napsat, že seriály, hrané filmy a dokumentární filmy/seriály je potřeba brát jako médium, které často zprostředkovává pro někoho bolestivé události. Tyto

formy „zábavy“ se často zabývají těžkými tématy, jako jsou v případě této práce sérioví vrazi, ale mohou to být i teroristické útoky a přírodní katastrofy. Tyto události mohou být pro někoho bolestivé nebo traumatizující, ale stejně tak jsou důležité pro pochopení historie a pro učení se z minulosti. Například filmy o 11. září 2001 nebo o tsunami z roku 2004 pomáhají divákům lépe pochopit tyto tragické události a jejich důsledky. Tyto pořady také ukazují, jak se lidé v těchto situacích chovali a jak se s těžkými situacemi vyrovnávali.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ONLINE ZDROJŮ

1. Webové stránky Verywell mind: <https://www.verywellmind.com/what-is-a-parasocial-relationship-5210770>
2. Webové stránky Filmový přehled:
<https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/vrazdy-po-nasem-ceskoslovenske-filmove-detektivky-ii>
3. Webové stránky Kinobox.cz: <https://www.kinobox.cz/clanek/20282-serial-had-zobrazuje-lity-hon-na-nepolapitelneho-vraha-turistu-ktery-unikal-spravedlnosti-cela-desetileti>
4. Webové stránky Zoom.iprima: <https://zoom.iprima.cz/historie/film-vs-realita-zodiac>
5. MORTON, Robert J., *Serial Murder: Multi-disciplinary Perspectives for Investigators*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2011. 3 s. ISBN 1468096311.
6. Webové stránky The Hollywood Reporter:
<https://www.hollywoodreporter.com/tv/tv-news/ryan-murphy-says-he-reached-out-to-20-of-the-victims-family-and-friends-for-dahmer-series-not-a-single-person-responded-to-us-1235250610/>
7. Webové stránky Mediální proroci:
<https://medialniproroci.wordpress.com/2020/04/15/proc-si-libujeme-v-binge-watchingu/>
8. Webové stránky E! Online: <https://www.eonline.com/news/1356161/evan-peters-details-the-intense-prep-he-did-to-play-jeffrey-dahmer>
9. Webové stránky Movieweb: <https://movieweb.com/dahmer-10-years-ryan-murphy/>

SEZNAM AUDIOVIZUÁLNÍCH ZDROJŮ

filmy/dokumenty/seriál

1. Monstrum – Příběh Jeffreyho Dahmera (R. Murphy, I. Brennan, 2022)
2. My Friend Dahmer (M. Meyers, 2017)
3. Rozhovory se zabijákem: Jeffrey Dahmer (J. Berlinger, 2022)
4. The Serpent (H. Herbots, T. Shankland, 2021)
5. Zlo s lidskou tváří (J. Berlinger, 2019)

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Ted Bundy a jeho herecké provedení:.....	21
Obrázek 2 Had (The Serpent, 2021):.....	21
Obrázek 3 Evan Peters jako Jeffrey Dahmer:.....	29
Obrázek 4 Ross Lynch jako Jeffrey Dahmer:.....	33
Obrázek 5 Jeffrey Dahmer:.....	38

